

'Engeland' ook het nieuws uit het Amerikaanse continent werd opgenomen. Het buurland België had zijn eigen rubriek. Het zeldzame nieuws uit het Russische Rijk werd nogal eens bij de Duitse berichten opgenomen.⁷ Enzovoorts, enzovoorts.

3. Kerk en publicisten

Voor een juist begrip van de taken en opvattingen van de confessionele journalisten is het nodig de beroepsgroep als geheel te schetsen. Rogier heeft erop gewezen, dat in de negentiende eeuw de berichten daarover niet gunstig luiden. In 1850 werd aan de Leidse universiteit tijdens een academische promotie de Latijnse stelling verdedigd, dat diegenen, die zich bezig hielden met het vergaren en verspreiden van het dagelijkse nieuws in meerderheid beschouwd moesten worden als 'homines obscuri et ignoti', duistere en onwetende figuren. Voor een kenschets van de journalistiek in het Verenigd Koninkrijk van Willem I gebruikte Rogier het beeld van een oefen- en speelterrein van 'volksmenners, chanteurs, niet zelden ook pornografen'. Persdelicten waren aan de orde van de dag evenals anoniem gevoerde politieke smaadcampagnes.⁸ Zo te zien lijkt de liberale en liberaal-katholieke pers van het latere decennium van '40 van de negentiende eeuw een keurige beplanting op een mestvaalt.

Het verschijnen van zulke kwaliteitskranten - om een modern woord met terugwerkende kracht te gebruiken - bood een nieuw type journalist de gelegenheid tot schrijven. Kossmann heeft in zijn overzichtswerk over Nederland en België geschreven over het ontstaan van een groep van werkloze intellectuelen, die op alle mogelijke manieren hun brood moesten verdienen, dus ook als publicist. Hij legt een verband tussen de ontwikkeling van de modernistische theologie in de Nederlandse Hervormde Kerk en de religieuze vervreemding van sommige harer predikanten. Enkele talenten onder hen trokken de consequentie en legden het ambt neer. Ex-predikanten als Busken Huët en Allard Pierson behoorden tot de beste auteurs van hun tijd. De eerste werd met Multatuli genoemd als grote malcontenten, die in Nederland een intellectuele vernieuwing teweeg brachten 'boven en buiten de professionele theologie, filosofie en staatkunde'.⁹ Men kan hun aantal vermeerderen en hun werkterrein uitbreiden en dan ontmoet men onder de journalisten in de hoogtij van het liberalisme een aantal ex-predikanten. De namen van Lamping en De Koo zijn in dit verband al gevallen.

Voor de confessionele pers gold mutatis mutandis hetzelfde. De naam

7. J.W.M. Peijnenburg; *Judocus Smits en zijn Tijd* (Amsterdam 1976) 63.

8. Rogier, op. cit., 7-9.

9. E.H. Kossmann; *De Lage Landen 1780-1980. Twee eeuwen Nederland en België*. Deel 1, 1780-1914 (Amsterdam/Brussel 1986) 213 en 255.